

Als wetenschap voor het brede publiek heeft de geografie amper profiel, ondanks het machtige hulpmiddel van kaart en atlas. Geografen op universiteiten doen vooral fundamenteel en toegepast onderzoek. Is die onbekendheid in ruimere kring erg? Moet het anders?

Meer geografie voor een breed publiek graag

Op 1 oktober 2012 overleed de Britse marxistische historicus Eric Hobsbawm, 95 jaar oud. In de week daarna kregen zijn leven en werk in bijna alle Nederlandse kranten en opinietijdschriften ruime aandacht – alleen de *Telegraaf* en het *Algemeen Dagblad* negeerden zijn dood. De necrologieën lezend, vroeg ik me af hoeveel woorden de Nederlandse pers zal wijden aan David Harvey, 77 jaar, als hij komt te overlijden. Net als Hobsbawm is hij verdediger van het marxisme, Brits, auteur van spraakmakende boeken en al decennia een beroemdheid in zijn vakgebied. In 2007 stond hij in de top-37 van meest geciteerde sociale wetenschappers in de *Times Higher Education* op de 18^e plaats, als enige geograaf. Voornaamste verschil: Hobsbawm is een sociaal historicus, Harvey een sociaal geograaf. Ik voorspel dat Harvey's overlijden geen aandacht zal krijgen in de Nederlandse media, maar hopelijk heb ik dat fout.

Interessanter is de vraag: waarom zijn historici bij het grote publiek – althans het hoger opgeleide deel – bekend, maar geografen niet? Die vraag geldt ook het verleden. Waarom waren Johan Huizinga en Jan Romein Bekende Nederlanders en hun boeken decennia na hun dood verkrijgbaar? Waarom hebben geografen als pakweg H.J. Keuning die status nooit bereikt en is

hun werk vrijwel vergeten? Is de historische tijd voor een breed publiek zo veel interessanter dan de geografische ruimte? Valt er gemakkelijker een meeslepend chronologisch verslag van gebeurtenissen in het verleden te schrijven dan een verhaal over gebruik en organisatie van de ruimte? Of ligt dat eerder aan de soepele schrijfstijl van historici en de hoekige van geografen? Ambieën geografen anders dan historici misschien geen publieke rol? Verwacht in deze beschouwing geen klip en klare antwoorden; dit is niet meer dan een eerste verkenning.

Goudmijn

Aan het begin van deze eeuw liep Geert Mak als bekleeder van de Wibautleerstoel enkele jaren rond bij de geografen en planologen van de Universiteit van Amsterdam. Hij verbaasde zich over hoe 'ongelofelijk veel' zij wisten van stad, landschap en samenleving, maar ook over hun bescheidenheid en hun teruggetrokken bestaan

Geert Mak roept geografen op de kluisdeuren van de goudmijn te openen voor het brede publiek

ver buiten de publieke schijnwerpers. Zij publiceerden hun artikelen liever in een internationaal tijdschrift, gelezen door enkele tientallen wetenschappers wereldwijd, dan dat ze een ruimer gehoor opzochten. Met elkaar bezaten ze een 'goudmijn aan informatie', maar ze deelden die alleen met collega-academici. Mak eindigt zijn beschouwing, opgenomen in de bundel *Alles heeft zijn plaats* (2002), die verscheen ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de universitaire geografie in Amsterdam, met een oproep de kluisdeuren van de goudmijn te openen voor het brede publiek.

Op de observatie van Geert Mak valt wel iets af te dingen. Zo schreven Amsterdamse stadsgeografen rond 1990 regelmatig over het wel en wee van de hoofdstad in *Het Parool*. Maar in essentie heeft hij gelijk. Geografen zijn in de media ondervertegenwoordigd. Historici, economen, sociologen, psychologen, hersenwetenschappers, filosofen en anderen voeren het hoogste woord: ze vullen de opiniepagina's, treden op in discussieprogramma's en schrijven populairwetenschappelijke boeken. Ze gelden als publieke intellectuelen: mensen die in publieke debatten en controverses belangeloos en beargumenteerd stelling nemen. Abram de Swaan, Maarten van Rossem, Dick Swaab, Esther-Mirjam Sent, Paul Schnabel, Christien Brinkgreve, Louise Fresco, Henk

FOTO: TON POORTVLIET/HOLLANDE HOOGTE

Kuifje

Kennismaken met de strips van Kuifje is een geografische ervaring van de eerste orde! 's Werelds meest verkochte stripveld neemt de lezer de hele aardbol over en laat hem kennismaken met exotische streken en vreemde culturen. Deze Belgische antiheld, in bruine drollenvanger en slobkousen, spreekt al jaren tot de verbeelding van miljoenen kinderen en volwassenen.

Vanaf mijn 8^e raakte ik definitief verslingerd toen ik met Sinterklaas mijn eerste Kuifje-album in ontvangst mocht nemen. Het was *De Zonnetempel*, dat zich geheel afspeelt in Zuid-Amerika. Al na de eerste bladzijden was ik diep onder de indruk van de prachtige illustraties en werd ik meegesleurd door de avonturen van deze Belgische ontdekkingsreiziger. Dit deel, dat in 1949 voor het eerst verscheen, behoort onbetwist tot de klassiekers. Later heb ik het nog menigmaal herlezen en nog altijd heeft de strip weinig van zijn zeggingskracht verloren. De hand van de meester is op iedere bladzijde herkenbaar. Als geen ander verstond Hergé de kunst de onbekende geografie voor de lezer te ontsluiten.

De albums van Kuifje waren in mijn jeugd een van mijn belangrijkste vensters op de wereld. Uiteraard had ik de atlas die bij ons thuis in de boekenkast stond wel eens geopend en een vluchtige blik geworpen op de wereldkaart. Maar de kaart van Zuid-Amerika met vreemde symbolen bleef net zo'n abstractie als de 'vreemde wilden' die het continent bevolkten. Al na het lezen van de eerste bladzijden van *De Zonnetempel*, waarbij een wandeling door de oude binnenstad van Cuzco werd gemaakt, begon de kaart uit de atlas voor me te leven en kreeg de stip die Cuzco op de kaart vormde echt betekenis. •

Ton Verbeek

Wesseling, Roos Vonk, Douwe Draaisma, Hans Achterhuis, Lucas Reijnders – ze zijn behalve (emeritus) hoogleraar ook mensen met een publieke faam.

Al zijn geografen met een bekendheid in ruime kring zeldzaam, ook internationaal gezien (tenzij je iemand als Jared Diamond een geograaf wilt noemen), helemaal ontbreken doen ze niet. In de Verenigde Staten werd Harm de Blij, een Amerikaanse geograaf van Nederlandse komaf, in de jaren 90 bekend door zijn optreden op de nationale televisiezenders ABC en NBC. Hij analyseerde vanuit een geografisch perspectief het nieuws. In het verlengde van dat werk schreef hij boeken waarin actuele kwesties in de wereld in een geografisch licht werden gezien (zie zijn bijdrage op pag. 50). In Nederland kennen we economisch geograaf Ewald Engelen, hoogleraar financiële geografie aan de Universiteit van Amsterdam, overigens van huis uit geen geograaf. Hij schreef vele artikelen en columns in onder meer *De Groene Amsterdammer* en was vaak op televisie als de banken- en eurocrisis commentaar behoeften. Ook bij een ruimer publiek bekend, onder meer vanwege zijn kritiek op het EU-beleid om mensen van elders buiten de deur te houden (tenzij zij profvoetballer zijn), is Henk van Houtum, politiek geograaf aan de Radboud Universiteit. Ook hij schreef columns in *De Groene* (en nu in *Volks-*

krant.nl) plus opiniestukken in *NRC Handelsblad* (zie ook pag. 96). Beiden hebben uitgesproken standpunten die ze in pakweg 800 woorden kunnen neerzetten. Ze zijn daarmee atypische geografen. De meesten wikken en wegen, kiezen eerder voor de nuance dan dat ze markante posities innemen.

Opiniërende geografen die een rol als *public intellectual* hebben verworven, zijn zeldzaam. Het aantal geografen dat bij journalisten in het adresboek staat omdat ze bereid zijn tot duiding en uitleg, is beduidend groter. City- of regiomarketing? Gert-Jan Hospers, als economisch geograaf verbonden aan de universiteiten in Twente en Nijmegen, is altijd goed voor een pakkende quote (al is hij net als Engelen van opleiding geen geograaf). Demografische kwesties als bevolkingskrimp of echtscheidingen? Pieter Hooimeijer, hoogleraar in Utrecht, geeft een toelichting. Gettovorming of Vogelarijwijken? Spreek de Amsterdamse hoogleraar stadsgeografie Sako Musterd. De problemen in Noord-Nederland? Piet Pellenburg, inmiddels emeritus hoogleraar te Groningen, informeert over achtergronden en remedies.

Ook zijn er geografen die als hoogleraar in een ander vakgebied uitgroeien tot een media-bekendheid. Dalende woningprijzen of stijgende huren: bel Peter Boelhouwer, hoogleraar woning-

Voorlezen uit de atlas

Ik ben in de jaren 50 opgegroeid in een Brabants boerendorp aan de rand van De Peel in een gezin zonder boeken. Vanwege gebrek aan toekomstperspectieven waren mijn opa en oma met twaalf van hun veertien kinderen naar Canada geëmigreerd. Mijn vader was achtergebleven op de boerderij, zijn oudste zus zat in het klooster. In de boerderij naast ons woonde een neef van mijn vader met zijn gezin. De boerderij was van een broer van mijn opa en hij heette Driek-oom. Hij had geen kinderen en zijn vrouw was jong overleden. Daarom mocht zijn neef de boerderij hebben, op voorwaarde dat Driek-oom gratis bij hem mocht inwonen. Hij woonde in de opkamer boven de kelder.

Als jongetje van een jaar of vijf ging ik vaak bij Driek-oom op bezoek. Meestal zat hij in zijn stoel naast de kachel op pruimtabak te kauwen. Driek-oom had één boek, een *Kleine Bosatlas*. Ik mocht bij hem op schoot zitten en dan pakte hij de atlas. Vaak sloeg hij de kaart van Canada open (dat in mijn herinnering toen nog een eigen pagina had). Hij liet dan zien waar, tussen de Grote Meren in, zijn broer Bert (mijn opa), met zijn familie woonde en welke reis ze daarvoor hadden afgelegd. Soms pakte hij de kaart van Zuid-Amerika en vertelde hij waar zijn neef Gidus missionaris was en zijn zus Jeanne d'Arc de eerste middelbare school van Curaçao had opgezet. Of hij pakte de kaart van Europa of een ander werelddeel en vertelde over de landen in de wereld. Driek-oom heeft in mij een fascinatie wakker gemaakt voor kaarten, atlassen en wellicht geografie.

Het grappige is dat dit tafereel zich een generatie later herhaalde. Toen mijn zoon Jochem 2 jaar oud was, ging ik op reis naar Guinee-Bissau. Als er mensen op bezoek kwamen en mijn vrouw vertelde dat ik naar Guinee-Bissau

was en niemand wist waar dat landje lag, pakte Jochem de *Grote Bosatlas* en wees hij het op de staatkundige kaart van Afrika aan. Natuurlijk nadat hij dat mijn vrouw een aantal keren had zien doen. Hij raakte zo geboeid door de atlas en de verhalen die daarin zaten, dat – als je 's avonds voor het slapen gaan vroeg welk boek hij wilde lezen – hij voor de *Grote Bosatlas* koos. Heel veel avonden heb ik hem daaruit 'voorlezen'. Tijden lang ging hij 's ochtends met de *Bosatlas* onder zijn arm naar de kleuterschool.

Mooiere boeken dan atlassen zijn er niet. Als ik maar één boek mee mocht nemen, naar welke plek dan ook, zou dat een *Grote Bosatlas* zijn, bron van oneindig veel verhalen. •

Henk Donkers

markt in Delft, maar van origine een stadsgeograaf uit Utrecht. Vragen over terrorisme: zoek contact met Edwin Bakker, hoogleraar (contra-) terrorisme in Leiden, maar oorspronkelijk een politiek geograaf uit Groningen. Afrika of ontwikkelingsamenwerking: Ton Dietz, hoogleraar en directeur van het Afrika-Studiecentrum, weet er alles van. Ooit studeerde hij sociale geografie in Nijmegen.

Ten slotte zijn er geografen die als spraakmakend politicus of ondernemer een Bekende Nederlander worden. Maar ze zijn bekend om hun bestuurlijke of economische capaciteiten, niet om hun geografie-opleiding. Hoeveel mensen zullen weten dat Hedy d'Ancona, feministe, actievoerster en oud-staatssecretaris en minister van de PvdA, een sociaal geografe is?

Valorisatie

De betrekkelijke onzichtbaarheid van universitaire geografen in de wereld van de media is geen recent verschijnsel. Hun prioriteit lag en ligt behalve bij onderwijs aan studenten, in de wetenschap. Hun publiek bestaat uit een kleine internationale kring van ingewijde lezers. Hun keuze om Engelstalige tijdschriftartikelen voor academische collega's elders in de wereld te schrijven is maar ten dele een eigen beslissing. Deze wordt ook afgedwongen door de wijze waarop de wetenschap tegenwoordig werkt. Succesvolle academici zijn zij die jaar in jaar uit publiceren in *peer-reviewed* tijdschriften met een hoge impactfactor, publicaties waarnaar bovendien veelvuldig verwezen wordt door collega-onderzoekers. Wie wil overleven als universitair onderzoeker streeft naar een hoge waarde op de zogeheten H-index. Hoe hoger die index, des te meer wetenschappelijke artikelen je hebt geschreven die veel geciteerd worden.

Daarnaast wordt je status bepaald door het aantal succesvolle aanvragen in de 'tweede geldstroom': hoeveel Europees of NWO-geld heb je bijvoorbeeld binnengehaald met onderzoeksvorstellen? Ook het aantal promovendi die je hebt begeleid schragen je status, evenals het aantal keren dat je bent opgetreden als *key-note speaker* op een prestigieus congres. In het Nederlands geschreven boeken tellen in deze kring nauwelijks mee, ook niet als ze gaan over plaats specifieke geografische vraagstukken in Nederland. Daarin verschilt de geografie sterk van de geschiedwetenschappen en andere alfa-wetenschappen, waarin boeken in het Neder-

Guinee-Bissau op de staatkundige kaart van Afrika in de *Grote Bosatlas* in de jaren 70.

FOTO: ROELANDT VAN DER WORP/KNAG-ARCHIEF

Hoeveel mensen zullen weten dat Hedy d'Ancona, feministe, actievoerster en oud-staatssecretaris en minister van de PvdA, een sociaal geografe is? Hier bij de uitreiking van de Glazen Globe 1991.

lands wél gewicht in de schaal leggen. Het wetenschappelijk systeem werkt er anders.

Naast *geographer's geographers*, universitaire geografen elders in de wereld, zijn er geografen die niet (primair) kiezen voor de fundamentele, maar voor de toegepaste wetenschap. Zij verrichten in opdracht van en betaald door instanties buiten de academische wereld (bedrijven, ministeries, gemeenten, waterschappen, kamers van koop-handel, enzovoorts) onderzoek naar problemen aangedragen door die instanties. Anders dan bij de zuivere wetenschap telt bij deze praktische wetenschap het maatschappelijk nut: ze moet bijdragen aan beleid en aan de aanpak van praktische problemen.

Rond de eeuwwisseling was deze toegepaste geografie op universiteiten nog weinig in tel – dat werd overgelaten aan commerciële onderzoeks- en adviesbureaus. In de afgelopen paar jaar is dat veranderd. Meer en meer verwachten en eisen financiers van fundamenteel onderzoek dat de uitkomsten ook maatschappelijke relevantie zullen hebben. En vooral direct meetbaar economisch nut. Onderzoek moet bijdragen aan de bevordering van gewenste zaken als economische groei en aan de bestrijding van ongewenste zaken als onveiligheid in de openbare ruimte. Het gaat om wat in het huidige jargon *valorisatie* van wetenschappelijke kennis heet: de (potentiële) economische waarde en maatschappelijke benutting. Valorisatie krijgt meer gewicht dan pakweg tien jaar geleden. Ten dele is die gewichtsverschuiving een gevolg van bezuinigingen op universiteiten – kennisvalorisatie moet geld opleveren. Maar ook speelt de oprechte overtuiging mee dat de wetenschappers buiten de ivoren toren van academisch onderzoek nuttig werk

kunnen doen, niet alleen in maatschappelijke kwesties, maar ook in onderwijs en educatie.

Het is goed om valorisatie niet te beperken tot economisch nut. Ruimer opgevat hoort ook de publieke functie van wetenschap ertoe. Pr-afdelingen op universiteiten floreren, en schrijven voor de krant mag. Alleen: de enkeling die dat daadwerkelijk geprobeerd heeft, weet dat het niet zo gemakkelijk is om gedrukt te worden als je een bij krantenredacties onbekende wetenschapper bent, afkomstig uit een betrekkelijk onbekende discipline. Opiniëpagina's gaan nog wel, maar bijvoorbeeld de wetenschapsbijlagen van kranten zijn vast in handen van wetenschapsjournalisten. Zij vinden de nieuwswaarde van veel geografisch onderzoek bescheiden, verleidelijke persberichten van pr-medewerkers ten spijt. Slechts incidenteel is er succes. *Terug naar de stad. Geografisch portret van Amsterdam* (2011) van stadsgeograaf Jos Gadet kreeg een dubbele pagina in *NRC Handelsblad* (8 juni 2012). Fysisch geograaf Salomon Kroonenberg trok veel aandacht met *De menselijke maat: de aarde over tienduizend jaar* (2006) en *Waarom de hel naar zwavel stinkt. Mythologie en geologie van de onderwereld* (2011). En een enkele geografisch academicus slaagt als geografisch journalist. Waarschijnlijk de bekendste is Henk Donkers, docent aan de Radboud Universiteit en oud-hoofdredacteur van *Geografie*; hij verwoordt zijn ervaringen op pagina 52. Hij

Valorisatie beperkt zich niet tot economisch nut – ook de publieke functie van wetenschap hoort ertoe

brak al eerder een lans voor meer deelname van geografen en planologen aan het maatschappelijk debat (zie *Geografie*, september 2007). Zijn bekendste boek is *De witte olie; water, vrede en duurzame ontwikkeling in het Midden-Oosten* (1994).

Ook buitenlandse wetenschaps- en onderzoeksjournalisten wagen zich af en toe aan boeken met een uitgesproken geografisch onderwerp: denk aan *Edge City. Life on the New Frontier* (1991) van Amerikaanse Joel Garreau, *Arrival City* (2011) van de Canadese Doug Saunders (de Nederlandse vertaling verscheen als *De trek naar de stad*, 1491 en 1493 van Charles Mann (ook beide vertaald) en *The Revenge of Geography* (2012) van Robert Kaplan, vertaald als *De wraak van de geografie*. Anders dan Donkers zijn ze van huis uit geen geograaf. Soms roept hun werk irritaties op bij universitair geografen: het zou achterhaald en ongeactualiseerd zijn, en de resultaten van onderzoek van hedendaagse geografen negeren. Lees bijvoorbeeld het essay van Virginia Mamadouh over Kaplan in het aprilnummer van *Geografie*. Ook het feit dat Jared Diamond door de Association of American Geographers was uitgenodigd om afgelopen april te spreken op het jaarlijkse congres van de AAG in Los Angeles leidde tot gemopper: Diamond zou een geodeterministisch en racistisch denker zijn.

Kloof

Wie in de boekwinkel bij de populairwetenschappelijke tijdschriften kijkt, ziet daar onder meer *Historisch Nieuwsblad*, *Historia*, *Filosofie* en *Psychologie* liggen. Een publiek tijdschrift dat resultaten van geografisch onderzoek presenteert, ontbreekt jammer genoeg. Natuurlijk, *National Geographic* ligt er wel, in de regel de Nederlands-Belgische editie. Ondanks de naam gaapt er echter een kloof tussen dat tijdschrift (en de bijbehorende televisiezender) en de geografische wetenschap. Zo'n kloof bestaat niet of veel minder tussen bijvoorbeeld *Historisch Nieuwsblad* of *Geschiedenis Magazine* (vroeger *Spiegel Historiaal*) enerzijds en de geschiedwetenschap anderzijds. Exotische volkeren, zeldzame dieren, fotogenieke ecosystemen, imponerende landschappen, archeologische opgravingen en kleurrijke stadswijken zijn onderwerpen die in geografische leerboeken maar weinig aandacht krijgen.

Reisverhalen, landen- en stadsgidsen, ook ruimschoots voorhanden in de boekwinkel, zijn wel herkenbaar geografisch. Ze zijn echter niet geschreven door geografen, een enkele uitzonde-

Landenboeken in de Terra-reeks uit de jaren 50 waren bekend om hun pakkende ondertitel: *Oostenrijk. Gekortwiekt adelaarsjong* (H.D. de Vries Reilingh), *Marokko. In de hete schaduw van de islam* (W.F. Heinemeijer), *Denemarken. 'Oase in Europa'* (H.D. de Vries Reilingh).

Onder: reclame voor de Terra-reeks. Iedereen kan de wereld leren kennen, de prijs hoeft geen bezwaar te zijn.

**DE WERELD
LEREN KENNEN?**

PER VLIEGTUIG: f1000

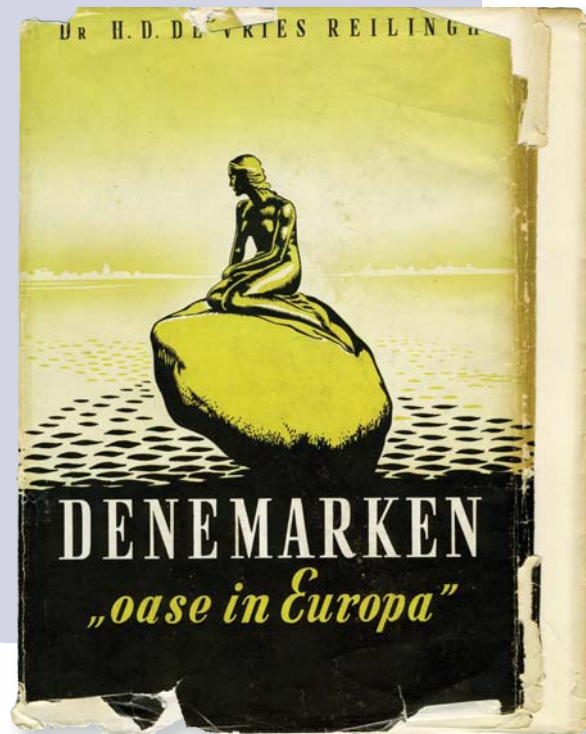
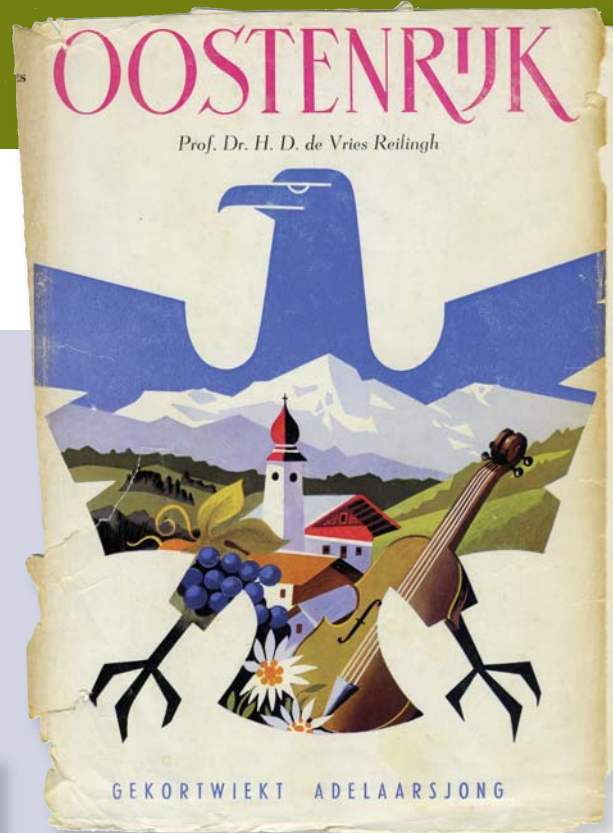
PER BOOT: f750

PER TREIN: f500

PER TERRA-BOEK:
NOG GEEN TIENTJE!

ring daargelaten, zoals de Dominicus-reisgidsen en afleveringen in de KIT-landenreeks van landen in Midden- en Zuid-Amerika van Marcel Bayer, oud-redacteur van *Geografie*, hoofdredacteur van *ROM Magazine* en als docent werkzaam op de Utrechtse School voor Journalistiek. Het schrijven van landen- en stadsportretten geldt wel als een karakteristieke geografische vaardigheid. Of

moeten we zeggen: gold? De verwetenschappelijking van de geografie, met nadruk op theorievorming en geavanceerde modellen en technieken, heeft van die vaardigheid niet veel heel gelaten. Dertig jaar geleden merkte de Amerikaanse ruraal en regionaal geograaf John Fraser Hart in zijn *presidential address* aan de Association of American Geographers (*Annals of the AAG* 1982, 1) hoopvol maar in strijd met de realiteit op dat 'het algemene publiek het belangrijkste gehoor van geografen zal blijven'. Mensen zouden volgens Hart 'nieuwsgierig zijn naar de wereld waarin ze leven en geïntrigeerd worden door het bijzondere karakter van bepaalde plaatsen'. Ze willen graag meer weten dan de media hen hapsnap te bieden hebben en 'beseffen dat zij een kader nodig hebben, bestaande uit systematisch georganiseerde informatie, om de wereld te kunnen begrijpen'.

Het lijkt eerder wensdenken van Hart dan de realiteit, en in elk geval schrijven tegenwoordig vooral anderen dan geografen zulke portretten. Als mensen al zo'n kader willen hebben, grijpen ze eerder naar een boek uit de journalistieke landenreeks *Achter de schermen* van NRC *Handelsblad*, geschreven door een (oud-)correspondent. Geen wonder, want boeken van een geograaf over een land, regio of stad zijn er nauwelijks meer. Dat was anders in de jaren 50 toen J.A. Boom landenportretten uitgaf in de Terra-Bibliotheek ('geen dorre wetenschappelijke werken, maar lectuur die voor U leeft') en zelfs nog in de jaren 70 toen bij Romen/Unieboek incidenteel landenboeken in de reeks *Panorama van de Wereld* verschenen.

Kaarten

Expliciet geografisch voor een groot publiek is vooral de atlas. Geografen mogen blij zijn dat zij zo'n machtig hulpmiddel hebben in de strijd om de publieke aandacht. Historische atlassen en *Bosatlassen* (ook thematische, zoals die over energie) kunnen in de media rekenen op ruime aandacht. Op een goede tweede plaats komen historisch-geografische publieksboeken. *Waterwolven* (2009) van Cordula Rooijendijk en *Hollandse polders* (2009) van Willem van der Ham zijn twee recente voorbeelden.

Dat vooral atlassen spraakmakende uitgaven zijn, blijkt uit de haast die journalisten maken: liefst in de zelfde week dat zij in de winkel liggen, moet de krant er een bespreking aan wijden. Kaarten spreken tot de verbeelding, in de 19e

Naarden-Vesting, een van de prachtige
luchtbeelden uit de populaire serie
Nederland van Boven.

eeuw toen expedities naar onbekend gebied het krantenlezende publiek in hun ban hielden, maar ook tegenwoordig, al is de hele wereld tot de laatste meter in kaart gebracht. Zo getuigde journalist en schrijver Jelle Brandt Corstius onlangs van zijn liefde voor de *Bosatlas*. De kaarten in die atlas maakten van hem een reiziger: 'De teksten in de atlas interesseerden mij nooit ene biet, het ging me om de kaarten. Ik maakte er hele voorstellingen bij. De kaart van Oezbekistan had katoenpluimpjes. Ik zag velden vol witte bolletjes – de wind liet ze vliegen in de lucht. (...) Ook in een roman verbeeld je je meer dan op de pagina staat, maar een roman dwingt je nog wel een richting op. De atlas daarentegen is ultieme vrijheid, zoals de ongebondenheid van poëzie of van reizen zelf. De *Bosatlas* heeft de avonturier in mij opgewekt. De kern van een atlas is: daar wil ik zijn. (...) Overal in de *Bosatlas* vind je verhalen' (*NRC Handelsblad*, 30 november 2012).

Verhalen op basis van kaarten: die zou de geograaf (opnieuw) moeten leren vertellen. Behalve de vertrouwde papieren kaarten behoren daar tegenwoordig ook digitale kaarten en opnamen vanuit de lucht toe. Denk aan de VPRO-serie *Nederland van Boven*, die per aflevering een miljoen kijkers trok, en aan de eerdere BBC-serie

Britain from Above, waaruit de VPRO veel inspiratie putte. Van het bijbehorende, gelijknamige boek van Ian Harrison leerde ik meer van Groot-Britannië dan van menig universitair geografieboek. Beide series zijn op internet te vinden; zie nederlandvanboven.vpro.nl en www.bbc.co.uk/britainfromabove. Jammer, maar passend in het algemene beeld, is dat geografen wel bij de voorbereiding van *Nederland van Boven* werden betrokken, maar vervolgens slechts mondjesmaat in beeld kwamen. Alleen Henk Scholten (sociaal geograaf en GIS-pionier) en Denise Maljers (fysisch geograaf bij TNO) flitsten voorbij. Hopelijk zal het tweede seizoen van *Nederland van Boven* (de start is aangekondigd op 14 november 2013) meer profijt trekken van geografen; zo overdonderend als de beelden waren, zo onbevallig waren de teksten van de *voice-over*. Wie zich nog de Teleac/NOT-serie *Globetrotter: een*

serie geografische verkenningen (in 1996-1997 uitgezonden) herinnert, weet dat geografen bekwame vertellers kunnen zijn. Het bij de Globetrotter-reeks behorende boek dat destijds onder redactie van educatiegeograaf Rob van der Vaart verscheen, kwam denk ik in de buurt van wat Hart 'een kader van systematisch georganiseerde informatie' noemde.

Al met al: ondanks de opkomst van een internationaal geïntereerde geografische discipline met de bijbehorende verwetenschappelijking van het vak en verkleining van de lezerskring, ontbreekt het de geografie niet aan inhoudelijk interessante kennis voor een breed publiek. Wat geografen moeten leren van historici is om daar in een vloeiende stijl en in een verleidelijke compositie over te schrijven of vertellen. Tenminste: als we graag een breder publiek dan alleen ingewijden wensen. •

Ben de Pater (1955) is universitair hoofddocent sociale geografie aan de Universiteit Utrecht. Van 1992 tot en met 1999 was hij hoofdredacteur van *Geografie* en *Geografie-Educatief*. Hij was (co)auteur/redacteur van onder meer *West-Europa* (2009) en *Denken over regio's* (2011). Tevens was hij medeauteur van *de Grote Atlas van Nederland 1930-1950* en projectadviseur van *De Bosatlas van Nederland*.

De VPRO-serie *Nederland van Boven* trok per aflevering een miljoen kijkers